



Googlen lausunto sivistysvaliokunnalle

HE 43/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta

HE 313/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 43/2022 vp) täydentämisestä

10.1.2023

Yhteiskuntasuhdepäällikkö Heidi Jern

Johdanto

Google kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/790, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla ja direktiivien 96/9/EY ja 2001/29/EY muuttamisesta ("Direktiivi") implementoinnista.

Tekijänoikeuslaki vaikuttaa siihen miten miljoonat suomalaisten päivittäin käyttävät internetpalveluita. Google tarjoaa suosituimpia verkkopalveluita ja alustoja luovan alan kuluttajille ja ammattilaisille. Googlen tavoite on toimia tekijänoikeuksia kunnioittaen ja investoimme merkittävästi, jotta voimme varmistaa tekijänoikeuslakien noudattamisen palveluissamme.

Toimitimme toukokuussa lausunnon valiokunnalle. Lausunnossamme esitimme huolia 55 f § muotoilusta automaattisista estämiskeinoista. On tervetullutta, että hallituksen täydentävässä esityksessä ehdotetaan 55 f 2 momentin poistoa sekä selvennetään säännös, jonka mukaan 6a luvun säännösten soveltaminen ei saa johtaa verkkosisältöjen yleiseen seurantaan.

Haluamme tässä lausunnossa kiinnittää huomionne niihin kohtiin hallituksen esityksessä, jotka toteutuessaan synnyttäisivät laintulkitsijalle merkittävää epävarmuutta ja vaativat mielestämme lisää harkintaa. Keskitymme kommentaassamme erityisesti lehtikustantajan lähioikeuteen (50 § / art 15) sekä verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien ("palveluntarjoaja") velvollisuuksiin (55 § / art 17).

50§ lehtikustantajan lähioikeus (direktiivin 15 artikla)

1. Direktiivissä esitetyt 15 artiklan soveltamisalan rajoitukset (Hallituksen esityksen yksityiskohtaiset perustelut 50 §)

Otsikot: Hallituksen esityksen perustelujen mukaan otsikot voivat kuulua lehtikustantajan lähioikeuden piiriin (s. 108). Otsikot ovat välttämättömiä ja niiden tulee aina kuulua suojapiirin ulkopuolelle. Ne ovat välttämättömiä, jotta julkaisuun tai yksittäiseen sisältöön voidaan viitata. Otsikot ovat lisäksi kriittisiä, jotta internetin käyttäjät voivat päättää, onko yksittäinen artikkeli relevantti käyttäjän yksittäiselle haulle. Lisäksi otsikot ovat tärkeitä, kun määritetään, haluaako käyttäjä tutustua artikkeliin, eli avata sen. Nimikkeiden ja otsikoiden tarkoitus on antaa hyvin kompakti tiivistys artikkelin pääaiheesta, jotta käyttäjän huomio voidaan herättää ja jotta käyttäjä houkutellaan lukemaan artikkeli. Koska nimikkeet ja otsikot on suunniteltu itse lehtikustantajan toimesta juuri houkuttelemaan lukijaa tutustumaan artikkeliin kokonaisuudessaan, niiden käyttö ei heikennä lehtikustantajan oikeuden arvoa ja niiden ei sellaisenaan tulisi kuulua kyseisen oikeuden piiriin.

Jotta voidaan löytää sopiva tasapaino eri asianomaisten intressien välillä, eurooppalainen lainsäätäjä on direktiivin 58. johdanto-osassa määrittänyt, että lehtijulkaisujen yksittäisten sanojen tai hyvin lyhyiden otteiden, kuten otsikoiden, käyttö ei heikennä lehtikustantajan tekemää investointia. Yksittäiset sanat sekä hyvin lyhyet otteet on siten nimenomaisesti suljettu 15 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. On lisäksi tärkeää huomata, että tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajat, kuten RSS-lukuohjelmat, usein tarvitsevat otsikon linkin luomista varten.

Ehdotamme, että valiokunta tarkentaa, että otsikot ovat välttämättömiä tiedon haussa ja tulisi siten kuulua lähioikeuden suojapiirin ulkopuolelle.

Hakukoneet: Hallituksen esityksen tekstissä (s. 107) todetaan nimenomaisesti, että yleiskäyttöiset hakukoneet voivat kuulua käsillä olevan lähioikeuden soveltamisalaan. Kannustamme tältä osin direktiivin kirjaimellista implementointia tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajien osalta. Direktiivi ei hakukoneita mainitse eikä kansallisen lainsäätäjän ole syytä tästä erikseen poiketa.

Edellä mainitun lisäksi haluamme myös tuoda esille seuraavan huomion, joka mielestämme on huomioitava implementoinnissa, jotta Euroopan unionin tasolla saavutettu yhteisymmärrys heijastuu suomalaiseen oikeuteen seuraavan asian osalta:

6 a luku / 55 § ja Palveluntarjoajien velvollisuudet (direktiivin 17 artikla)

1. 55 m § Soveltamisala ja soveltamisalan kattamat oikeudet:

Hallituksen esityksen (55 m §) mukaan valokuvat (49 a §:n mukainen lähioikeus) sekä sui generis -tietokannat kuuluvat soveltamisalaan. Esitys edellyttää, että palveluntarjoajan on toimittava parhaansa mukaan saadakseen näihin lisenssit ja/tai varmistaakseen, ettei kyseistä sisältöä ladata.

DSM-direktiivin 17 artiklan soveltamisala on tarkasti rajattu ”direktiivin 2001/29/EY 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin oikeudenhaltijoihin” (17 artiklan 1 kohta). Valokuvaajan lähioikeutta tai tietokantaoikeutta ei tästä tästä listasta löydy. Direktiivin tarkoituksena on harmonisoida suojan ja menettelyjen taso sisämarkkinoilla. Tämä edellyttää täyttä harmonisointia. Direktiivin harmonisoiva vaikutus menettää merkityksensä, jos kaikki jäsenvaltiot voivat lisätä oikeudenhaltijoita, jotka voivat tukeutua 17 artiklaan synnyttäen hallitsemattoman ja vielä hajanaisemman viitekehyksen palveluntarjoajille Euroopassa. Edellä mainitun lisäksi sui generis -tietokantaoikeuden sekä valokuvaajan lähioikeuden lisäämisellä ei ole selkeää päämäärää ja niiden lisääminen voi johtaa lopputuloksiin, jotka eivät ole tarkoitettuja. Hallituksen julkisesti esilletuoma tahtotila on ollut direktiivin mukainen harmonisointi ja näin ollen on mahdollista, että suojan laajentaminen on tapahtunut kiireessä ja vahingossa.

Edellä mainittujen oikeuksien lisääminen soveltamisalan piiriin luo merkittävää oikeudellista epävarmuutta, sillä valokuvat sekä mitkä tahansa verkkosivuston otteet, joissa käytetään uudelleen tietokantaa, voivat tulla kannekelpoiseksi Suomessa sen tavan vuoksi, jolla se implementoi 17 artiklaa.

Ehdotamme, että viittaukset 49 §:n 1 momentin 2 kohtaan (sui generis -tietokantaoikeus) sekä 49 a §:ään poistetaan 55 m §:stä.

Mitä tässä luvussa säädetään teoksesta, sovelletaan myös 45, 46, 46 a ja 48 §:ssä, ~~49 §:n 1 momentin 2 kohdassa ja 49 a §:ssä tarkoitettuun lähioikeuden suojan kohteeseen.~~

2. 55 l § Sopimusvapaus:

Direktiivi edellyttää, että verkkopalvelun käyttäjien oikeuksista ei voi sopimuksella luopua. Hallituksen esityksessä tämä on otettu huomioon (s. 121) 55l§ perusteluissa. Perusteluissa on viitattu direktiivin 17 artiklan 9 kohtaan. Tuossa kohdassa direktiivi edellyttää oikeussuojakeinoja sekä edellyttää palveluntarjoajien sopimuksissa kertovan käyttäjien oikeuksista käyttää tekijänoikeuden suojaamia teoksia tekijänoikeuteen säädettyjen rajoitusten (esimerkiksi parodia) nojalla. Muilta osin direktiivi ei rajoita käyttöehtosopimuksia tai osapuolten sopimusvapautta.

Sen sijaan 17 artiklan 1 kohta toteaa, että palveluntarjoajien “on sen vuoksi saatava lupa direktiivin 2001/29/EY 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuilta oikeudenhaltijoilta”. Tällaisten sopimuksien “olisi oltava oikeudenmukaisia ja säilytettävä kohtuullinen tasapaino molempien osapuolten kannalta” eikä tämä ”kuitenkaan saisi vaikuttaa sopimusvapauteen” (direktiivin 61. johdanto-osa, ks. myös tuomio C-401/19, kohdat 8 ja 48). Sopimusvapautta (elinkeinovapaus) suojataan Euroopan unionin perusoikeuskirjan (Perusoikeuskirja) 16 artiklassa, joka sisältää vapauden olla solmimatta sopimuksia.

Hallituksen esitys kohdistuu molempien osapuolien vapauteen rajoittamalla palveluntarjoajan ja oikeudenhaltijan mahdollisuutta vapaasti neuvotella ja solmia – tai olla solmimatta – sopimuksia (vrt. tuomio C-401/19, kohta 48): *”oikeudenhaltijat voivat vapaasti määrittää, voidaanko niiden teoksia ja muita suojattuja aineistoja käyttää ja millä edellytyksillä niitä voidaan käyttää. Kuten kyseisen direktiivin johdanto-osan 61 perustelukappaleessa korostetaan, direktiivillä ei nimittäin loukata sopimusvapautta, eikä näillä oikeudenhaltijoilla näin ollen ole velvollisuutta myöntää teostensa käyttöä koskevia lupia tai lisenssejä verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajille.”*

Sellaisenaan ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuoretta oikeuskäytäntöä huomioiden kehoitamme, että 55 l § säännöksen teksti *”Siitä, mitä edellä tässä luvussa säädetään tekijän ja palvelun käyttäjän oikeuksista tai palveluntarjoajan velvollisuuksista, ei voida poiketa sopimuksilla”* poistetaan.

3. 55 k § kieltomääräys:

17 artikla edellyttää, että palveluntarjoaja on toteuttanut toimia “parhaansa mukaan” saadakseen lisenssin tai poistaa tekijänoikeudella suojattua materiaalia, työskennellen tiiviissä yhteistyössä asianomaisten oikeudenhaltijoiden kanssa, joilta taas edellytetään välttämättömien tietojen luovuttamista, jotta tämä voi onnistua. Tämä on palveluntarjoajaan kohdistuvan vastuun ydin 17 artiklan mukaisesti.

Olemme kuitenkin huolissamme siitä, että hallituksen esitys mahdollistaa sen, että käyttäjät voivat nostaa palvelun tarjoajaa vastaan kanteen, jolla se määrätään lataamaan tai saattamaan saataville sisältöä, joka on jo poistettu oikeudenhaltijan toimesta oikeudenhaltijan antaman tiedon perusteella siitä huolimatta, että palveluntarjoaja on muutoin noudattanut velvoitettaan toimia parhaansa mukaan. Tätä velvollisuutta ei ole ennakoitu 17 artiklan luomassa vastuujärjestelmässä, ja Euroopan unionin tuomioistuin on lähiaikoina katsonut, että: “direktiivin 2019/790 17 artiklassa otetaan käyttöön verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajien osalta uusi vastuujärjestelmä, **jonka eri säännökset muodostavat kokonaisuuden**” (C-401/19, kohta 20, korostus allekirjoittaneen). 55 c § mukaisesti palveluntarjoajan ei tule olla vastuussa, jos se pystyy osoittamaan, että suhteellisuusperiaatteen valossa se on

täyttänyt 55c§ 1)- 3) alakohtien vaatimukset. Ehdotamme siten, että suomalainen säädösteksti muutetaan niin, että tämä periaate tulee selkeästi esille.

Edellä mainitun lisäksi 55h§ edellyttää valitusmekanismia, jonka avulla oikeudenhaltijaa ja käyttäjää kuullaan. Oikeudenhaltijat voivat esimerkiksi myöntää tässä vaiheessa, että käyttäjällä on lisenssi tai että käyttäjät ovat virheellisesti ymmärtäneet materiaalin olevan vapaasti käytettävissä (ns. public domain). Oikeudenhaltijat voivat lisäksi yksinkertaisesti jättää vastaamatta käyttäjän valitukseen ajatellessaan, ettei käsillä oleva käyttö ole sellaista, jonka pohtimiseen tulisi käyttää enempää aikaa. Jos molemmat osapuolet ovat edelleen erimielisiä, asia voidaan ratkaista vain joko tuomioistuimen toimesta tai 55 i§ vaihtoehtoisen riidanratkaisumekanismin kautta. Tällainen prosessi koskettaisi riitaa lataajan/käyttäjän ja oikeudenhaltijan välillä siitä, onko teoksen käyttö oikeudenloukkaus. Palveluntarjoaja ei ole eikä sen tulisi olla osapuoli riidassa, mutta sen tulisi olla tietoinen riidan olemassaolosta, jotta se voi lopulta tehdä asianmukaiset toimet lataukseen liittyen. Mitään vastuuta siitä, että palveluntarjoaja ryhtyy toimiin vaihtoehtoisen riidanratkaisun lopputuloksen mukaisesti, ei tulisi olla.

Näistä syistä, ehdotamme, että 55 k § poistetaan seuraava momentti: ~~Palvelun käyttäjällä on lisäksi oikeus nostaa kanne palveluntarjoajaa vastaan palveluntarjoajan velvoittamiseksi sallimaan yleisön pääsyn palvelun käyttäjän palveluun tallentamaan aineistoon.~~

Pyydämme ystävällisesti valiokuntaa huomioimaan yllämainitut seikat, jotta lainsäädäntö muodostaa parhaan kokonaisuuden niin tekijöille, oikeudenhaltijoille kuin käyttäjillekin ja jotta voidaan löytää ratkaisuja, jotka rajoittamisen sijaan edistävät luovaa taloutta.